

Et kulturanalytisk blik på læremidler

Præsentation af ph.d. projekt

Anledning og emne: sundhed og sundhedsundervisning

Læremiddelforskning

Receptionsorienteret forskning: opfattelse og anvendelse: hvordan kan læremidler bidrage til at udvikle elevens læringskompetencer eller/og opfylde faglige mål ?

Procesorienteret forskning: distribution, produktion: hvordan vi udvikler et godt læremiddel/ hvad er et godt læremiddel ?

Produktorienteret forskning: indholdsanalyse, tekstanalyse, udformning: hvilke kultur- og værdi (re)produktioner finder sted i læremidlet?
(Selander 2004)

Kulturanalytisk forskning: Tesen er at studiet af læremidler kan afdække væsentlige træk ved et samfunds kultur. Læremidlet betragtes som kulturelt artefakt

Kultur og kulturanalyse

Kultur er

- "[...] et både overleveret og dynamisk repertoire af betydningsbærende og – skabende normer og værdier, forestillinger og fortolkninger, symboliseringer, trosopfattelser og anskuelser, holdninger samt – ikke mindst – adfærd" (Jantzen 1996)
- "[k]oder, forestillinger, værdier som mennesker deler og kommunikerer og bearbejder i social handling" (Ehn; Löfgren 2006)

Kultur og kulturanalyse

Kulturanalysens hensigt er at "[p]roblematisere det velkendte" (Ehn; Löfgren 1986)

"En måde at begynde at søge sammenhænge på er at beskrive en foreteelse, som tager sig iøjenfaldende ud: Et symbol, en talemåde eller en virksomhed, er har en dominerende plads i den forestillingsverden, vi studerer. Det kan være noget, som folk ofte taler om, eller som optager deres tanker – et fænomen, som tager sig betydningsfuldt ud og trækker energi til sig i form af tid, ressourcer og følelser. (Ehn; Löfgren 2006)

Kulturanalysen nærer ingen forestillinger om at afsløre tingenes rette sammenhæng. Den forsøger at forstå frem for at forklare, men den kulturanalytiske undren implicerer en vilje til at betvivle gældende værdisystemer. Formålet med kulturanalysen i denne tradition er nemlig at åbne mulighed for at analysere, (re)vurdere værdier og opfattelser (Møller 1999).

Kulturanalytisk 'greb': kontrastering ved at inddrage historiske forståelser af et fænomen.

Et kulturanalytisk blik på læremidler

- Læremidler betragtes som et sted, hvor vi kan se en kulturs forestillinger om sundhed og sundhedsundervisning.
- Min analyse handler om læremidlers fremstilling af et fænomen, de vurderinger, forestillinger og værdier, der knyttes hertil.

Kulturanalytisk blik på læremidler

Læremidler betragtes som et sted, hvor vi kan se en kulturs forestillinger om sundhed og sundhedsundervisning, men også som et sted hvor vores forestillinger om sundhed og sundhedsundervisning bliver skabt!

Jeg læser altså læremidlerne som udgangspunkt som tekster, der udtrykker en kulturs særlige forståelse af, hvad der er vigtig viden om et emne, men også som tekster der tilbyder mening.

Man kan som udgangspunkt sige, at målet er ikke at se materialerne som gennemsigtige glas, der kan fortælle os noget om et emne eller et fag, men at se selve glasset.

Kulturanalytisk søgeliste

1. Tematiseringer og organisering

- Indholdssystematik
- Kaos/orden
- Natur/kultur
- Tid
- Rum
- Idealer
- Krop/ånd
- Problemer/løsninger, fjender/hjælpere

Kulturanalytisk søgeliste

Indholdssystematik

- Hvad er tekstens væsentligste temaer?
- Hvad er det basisfaglige indhold/grundlag? Hvad strukturerer indholdet?

Kulturanalytisk søgeliste

Kaos/orden

- I hvilken udstrækning og hvordan organiseres opfattelser om normalitet og 'det gode liv' omkring polariteten kaos/struktur?
- Hvordan opfattes kaos/orden i forhold til kroppen: hvilke kropslige enkeltdele er i fokus, hvilke grænser omkring kroppen manifesteres og hvilke afsondringer respektive tilførsler (ex. kost) skal kontrolleres?
- Hvordan er relationen sundhed/sygdom og hvilke sygdomsopfattelser møder vi?

Kulturanalytisk søgeliste

Natur/kultur

- Hvilke grænsedragninger sker mellem kultur og natur?
- Hvordan italesættes kroppen i forhold til natur og kultur?
- Sker der særlige koblinger mellem sundhed og natur/kultur?
- Er natur/kultur begrænsninger eller muligheder for sundheden?

Kulturanalytisk søgeliste

Tid

- Hvordan bruges historien? Til at vise andre måder at forstå sundhed på? Til at vise (natur)videnskabelige fremskridt og kundskabsudvikling?
- Hvordan forholder teksten sig til de mennesker, der levede før?
- Hvordan opfattes fremtiden? Hvad er relationen mellem fortid, nutid og fremtid? (Eks. relationen risiko/chance?)
- Hvorvidt og hvordan organiseres liv i tidsenheder?

Kulturanalytisk søgeliste

Rum

- Hvordan anvendes positionsbestemmelser som nært/fjernt, op/ned, ude/inde, overflade/dybde, centrum/periferi og andre rumlige orienteringer i forhold til sundhed og krop?
- I hvilke rum foregår fortællingerne?
- Hvordan henvises til andre kulturer (synkront)?

Kulturanalytisk søgeliste

Idealer

- Hvad forstås som det sunde menneske? Og dets modsætning?
- Hvad forstås som den sunde og ideelle krop?
- Sundhedsindikatorer – hvordan ser vi om et menneske er sundt?

Kulturanalytisk søgeliste

Krop/ånd

- Hvad er relationen mellem krop og ånd? (psyke og soma)
- Hvor er sundheden?
- Er kroppen skabt sund? Skal sundheden tilegnes, vedligeholdes eller forsvares? Er den knyttet til fornuft og rationalitet eller følelser og handling?
- Hvordan forstås kroppen?
  - (i) Som separate enkeltdele (ofte knyttet til maskinmetafor)?
  - (ii) Som oplevelse og sæde for erfaringen?
  - (iii) Som 'udsathed'?

Kulturanalytisk søgeliste

Problemer/løsninger, fjender/hjælpere

- Hvad betragtes som problemer (for sundheden) og hvad betragtes som gode løsninger?
- Hvem er sundhedens fjender og hvem er dens hjælpere (antropomorfering)

Kulturanalytisk søgeliste

2. Teknikker og relationer

- Modalitet
- Udtryksmodalitet
- Teknikker og metoder
- Jeg/du, vi/de andre

Kulturanalytisk søgeliste

Modalitet

- ”Træk ved en ytring, der er forbundet med hvad producenten mener om sagen og hvad konsumenten skal gøre eller mene om sagen” (URL: <http://www.did2.bundsgaard.net/situationen/kommunikation/modalitet/citeret> d. 24-09-08)
- På hvilken måde henvises der sprogligt til sundheden? Ex. valg af ord som kan, skal, må, burde eller bede, opfordre, anbefale, befale, foreslå. Kunne også være anvendelsen af tillægsord og tidsbetegnelser.

Kulturanalytisk søgeliste

Udtryksmodalitet:

- "[...] a culturally and socially fashioned resource for representation and communication" (Kress 2003).
- Hvordan er materialet udformet (tekst, websites, billeder, film) og hvilken betydning har denne udformning for indholdet? Her kunne man f.eks. se på:
- Hvordan udføres 'det at tale'? Handling for afsender og modtager: tale, skrive, læse, lytte, se mv.
- Billeder: hvor er billederne, hvem er på dem? Hvordan afbilledes kroppen og hvilke dele af kroppen? Hvad er billedernes funktion (fungerer de ex. som understøttelse af teksten)? Er de ikonografiske, figurative, skematiske etc.

Kulturanalytisk søgeliste

Teknikker og metoder

- Faglige metoder og måder at organisere stoffet på: tests, spørgsmål, differentiering etc. Hvad betragtes som en god måde at lære på? (Læringsteorier)

Kulturanalytisk søgeliste

Jeg/du, vi/de andre

- Hvem peger teksten på? Hvem er 'du'? Hvem er 'vi'? Hvem er 'man' etc. Hvem får erkendelse?
- Elev-lærer-relation, syn på barnet
- Køn
- Klasse –reproduceres ex. særlige borgerlige idealer?
- Ligeværd, ligestilling

Kulturanalytisk søgeliste

3. Individualitet og viden

- Argumentation
- Vidensdiskurs
- Individ/kollektiv
- Kosmologi
- Moral

Kulturanalytisk søgeliste

Argumentation

- Hvorfor skal vi undervise i sundhed? Hvorfor er sundhed vigtigt?
Hvordan argumenteres der for sundheden?

Kulturanalytisk søgeliste

Vidensdiskurs

- Afføder en bestemt viden en bestemt holdning?
- Teknocentrisk, økocentrisk, antropocentrisk tilgang?
- Hvem er 'den som ved' og 'den som ikke ved'?
- Hvad forstås som viden? Betragtes viden som 'a priori' eller som formidlet virkelighed? Er teksten bevidst om medkonstruktion?
- Forstås sundhed som en absolut eller en relativ størrelse?

Kulturanalytisk søgeliste

Individ/kollektiv

- Er der et individ/personlighedsbegreb? Hvordan opfattes relationen til kollektivet.
- Stat/borger-relation? Hvilke identiteter/individualiteter tilbyder teksten? (Pedersen 2008)
- Hvordan beskrives samfundet og individets relation/mulighed i forhold til samfundet?
- Hvordan forstås relationen mellem livsstil/levevilkår?

Kulturanalytisk søgeliste

Kosmologi

- Hvordan hænger verden sammen? Hvilke kræfter eksisterer? Hvilke grænsedragninger sker mellem helligt og verdsligt?

Kulturanalytisk søgeliste

Moral

- Hvad anses for dydigt, godt/ond, rigtigt/forkert? Hvordan håndteres og manifesteres modsigelser i moralopfattelsen?

Litteratur

- Ehn, Billy og Löfgren, Orvar(1982): *Kulturanalys*. Malmø.Liber
- Ehn, Billy og Löfgren, Orvar (2006): *Kulturanalyser*. Klim
- Jantzen, Christian (2002): *En kulturforsker fra Australien – den kulturanalytiske praksis*. Ålborg Universitet
- Møller, Verner (1999): *Sundhed og idræt* Odense Universitetsforlag 1999
- Pedersen, Ove Kaj(2008): “Om pædagogikkens historie og de nyeste udviklinger” in *Folkeskolens filosofi – idealer, tendenser og kritik*. Philosophia
- Selander. Staffan og Skjelbred, Dagrún (2004): *Pedagogiske tekster for kommunikasjon og læring*. Universitetsforlaget AS. Oslo